

УДК 37.016:62/64]"20"

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-215-46-51

КІТОВА Ольга Анатоліївна –

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри природничо-математичних дисциплін
та методики їх викладання
Донецького обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8946-8763>
e-mail: kitova@ippo.dn.ua

СТЕШЕНКО Володимир Васильович –

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри теорії і практики
технологічної і професійної освіти
ДВНЗ «Донбаського державного педагогічного університету»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8183-3957>
e-mail: steshenko.volodymyr@gmail.com

СТЕШЕНКО Богдан Володимирович –

кандидат педагогічних наук, здобувач кафедри
теорії і практики технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаського державного педагогічного університету»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-3802-7657>
e-mail: b.v.steshenko@gmail.com

ЗМІННІСТЬ ПІДХОДІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОДУКТИВНОЇ ПРАЦІ УЧНІВ ВПРОВОДЖ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.

У статті охарактеризовано змінність підходів до організації продуктивної праці учнів протягом другої половини ХХ ст., її взаємозв'язаність з чинниками соціально-економічного характеру, показано цілісність цих процесів; з опорою на фактологічний матеріал і дані архівних документів розкрито форми організації продуктивної праці, що мали практичну спрямованість та результативність; висвітлено динаміку змін, яка відображала увагу до питань організації продуктивної праці, як необхідної складової суспільного виробництва.

Встановлено, що зміна підходів до організації продуктивної праці учнів полягала в наступному:

– у період з 1952 по 1966 рр. – у наближенні трудової підготовки та праці учнів до умов реального виробництва та запровадженні обов'язкового виробничого навчання, що було зумовлено розбудовою в країні комплексу підприємств важкої промисловості та необхідністю підготовки до цього робітничих кадрів, готових до широкопрофільної праці;

– у період з 1966 по 1984 рр. – у поглибленні політехнічної спрямованості та перенесенні продуктивної праці учнів на базу мішкисільських навчально-виробничих комбінатів, що було пов'язано з економічним підйомом і інтенсифікацією виробництва й новими вимогами до всіх категорій працівників;

– у період з 1984 по 1991 рр. – у запровадженні нової форми залучення учнів до продуктивної праці – шкільних кооперативів, якій передувала відмова від професіоналізації старшої школи, обумовлена новим баченням завдань трудової підготовки в умовах тогочасної соціально-економічної дійсності та поширення ринкових умов господарювання;

– у період з 1991 по 1999 рр. – в унеможливленні залучення учнів до промислової продуктивної праці та приверненні уваги до інших її видів, що здійснювалися у формах, які підпорядковувалися вимогам госпрозрахунку та самофінансування.

Подальше вивчення досліджуваної проблеми вимагає з'ясування особливостей організації трудової підготовки та змінності підходів до питань залучення учнів до продуктивної праці на початку ХХІ ст. з метою обґрунтування педагогічно та соціально-необхідних технологій реалізації технологічної освіти в Новій українській школі, які задовольнятимуть існуючі соціальні виклики сьогодення.

***Ключові слова** : виробниче навчання, продуктивна праця учнів, мішкисільський навчально-виробничий комбінат, трудова підготовка, суспільне виробництво, соціально-економічні чинники, форми організації продуктивної праці.*

КІТОВА Olga Anatoliivna –

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of Natural
Sciences and Mathematics and Methods
of Teaching Donetsk Regional Institute
of Postgraduate Pedagogical Education
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8946-8763>
e-mail: kitova@ippo.dn.ua

STESHENKO Volodymyr Vasylovych –

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Professor of the Department of Theory
and Practice of Technological and
Vocational Education, Donbass State Pedagogical University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8183-3957>
e-mail: steshenko.volodymyr@gmail.com

STESHENKO Bohdan Volodymyrovych –
Candidate of Pedagogical Sciences,
graduate of the Department of Theory
and Practice of Technological and Professional
Education of the Donbas State Pedagogical University
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-3802-7657>
e-mail: b.v.steshenko@gmail.com

VARIABILITY OF APPROACHES TO THE ORGANIZATION OF THE PRODUCTIVE WORK OF STUDENTS THROUGHOUT THE SECOND HALF OF THE 20TH CENTURY

The article describes the variability of approaches to the organization of the productive work of students during the second half of the 20th century, its interrelationship with socio-economic factors, the integrity of these processes is shown; based on factual material and data from archival documents, forms of productive work organization that had a practical orientation and effectiveness were revealed; the dynamics of changes, which reflected attention to issues of the organization of productive work as a necessary component of social production, were highlighted.

It was established that the change in approaches to the organization of productive work of students consisted of the following:

– in the period from 1952 to 1966 – in the approximation of labor training and the work of students to the conditions of real production and the introduction of mandatory industrial training, which was caused by the development of a complex of heavy industry enterprises in the country and the need to train workers ready for wide-ranging work ;

– in the period from 1966 to 1984 – in the deepening of the polytechnic orientation and the transfer of productive work of students to the base of inter-school educational and industrial complexes, which was associated with economic growth and intensification of production and new requirements for all categories of workers;

– in the period from 1984 to 1991 – in the introduction of a new form of involvement of students in productive work – school cooperatives, which was preceded by the rejection of the professionalization of high school, due to a new vision of the tasks of labor training in the conditions of the social and economic reality of the time and the spread of market conditions of management;

– in the period from 1991 to 1999 – in the impossibility of attracting students to industrial productive work and drawing attention to other types of it, which were carried out in forms that were subject to the requirements of state self-support and self-financing.

Further study of the researched problem requires clarifying the peculiarities of the organization of labor training and the variability of approaches to the issues of engaging students in productive work at the beginning of the XXI st century. with the aim of substantiating pedagogically and socially necessary technologies for the implementation of technological education in the New Ukrainian School, which will satisfy the existing social challenges of today.

Key words: *industrial training, productive work of students, interschool educational and industrial combine, labor training, social production, socio-economic factors, forms of organization of productive work.*

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Події сьогодення висувають багато викликів перед суспільством. Серед них становлення покоління об'єднаного спільними цінностями й культурою, готового як до захисту суверенітету так і до повоєнної відбудови зруйнованого війною житла, інфраструктури та промислових підприємств. Це в свою чергу обумовлює потребу в ініціативній, компетентнісній молоді – фахівцях нової генерації, які зацікавлені та здатні до засвоєння знань і розроблення та використання новітніх технологій, оволодіння науково-технічними та інженерними професіями. Очевидно, що підготовка таких фахівців неможлива без технологічної освіти учнів ЗЗСО і без залучення їх до продуктивної праці. Сьогодні, як відомо, залучення здобувачів освіти до продуктивної праці можливе лише за умов дуальної освіти, що передбачає поєднання навчання з навчанням на робочих місцях на підприємствах.

Саме ці виклики потребують розвитку партнерства між закладами освіти і роботодавцями та вимагають пошуку такого змісту і форм організації технологічної освіти, які сприятимуть розв'язанню проблеми соціального сприйняття науки та науково-технічних, інженерних професій, а також увазі до питань професійної орієнтації учнів ЗЗСО. У зв'язку з цим важливим є вивчення досвіду організації продуктивної праці учнів у період другої половини ХХ ст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обґрунтування процесу залучення учнів до продуктивної праці, як необхідної складової

виховання особистості, увага до питань політехнічного спрямування продуктивної праці та її організації відповідно дидактичних вимог знайшли висвітлення в роботах О. Захаренка, В. Сухомлинського, І. Каченка, В. Симоненка, Д. Тхоржевського та багатьох інших науковців.

Різним аспектам продуктивної праці присвячені дисертаційні дослідження вітчизняних учених В. Мадзігона (молодшого), В. Макаруч, О. Максимчук, А. Пашинського, С. Ткачука та ін. Підходи до розробки теоретичних засад досліджуваної проблеми репрезентовані в працях А. Бойко, О. Коберника, Г. Левченка, Л. Семеновської, В. Сидоренка тощо. Питанням організації сучасної технологічної освіти учнів ЗЗСО та її продуктивності присвячено праці Д. Кільдерова, О. Коберника, В. Мадзігона, Т. Мачачі, Н. Слюсаренко, В. Стешенка, В. Титаренко та ін.

Аналіз наукових доробок цих і інших учених свідчить про необхідність більш докладного аналізу надбань і досвіду вирішення окреслених питань у період другої половини ХХ ст. для їх переоцінки в контексті викликів сьогодення.

Саме тому **мета даної статті** полягає в тому, щоб прослідкувати зміну підходів до організації продуктивної праці учнів протягом другої половини ХХ ст. та актуалізувати існуючий досвід в контексті викликів сьогодення.

Методи дослідження. Проблемно-цільовий та історико-педагогічний аналіз дозволив охарактеризувати різні процеси як цілісність, спираючись на те, що відбувалося у конкретний період; історико-ретроспективний аналіз сприяв пошуку

фактологічного матеріалу та дозволив розкрити форми організації продуктивної праці, що мали практичну спрямованість та результативність; методи узагальнення, інтерпретації та порівняльно-зіставного аналізу висвітлили динаміку змін та уможливили визначення напрямів актуалізації набутого досвіду; контент-аналіз сприяв якісно-кількісному вивченню архівних документів з окреслених питань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення науково-педагогічних джерел і фактологічного матеріалу показало, що в другій половині ХХ ст. реформування системи освіти супроводжувалося значною увагою до питань вдосконалення трудової підготовки учнівської молоді шляхом її залучення до продуктивної праці. Цей процес обумовлювався чинниками соціально-економічного характеру і здійснювався на основі відповідного нормативно-правового забезпечення. Враховуючи ці фактори нами було визначено чотири етапи, які характеризуються змінністю підходів до організації продуктивної праці учнів ЗЗСО протягом визначеного періоду.

Так, реалізація державних програм, пов'язаних з розробкою багатьох родовищ природних ресурсів, розбудова комплексу підприємств важкої промисловості та відповідна до цього потреба в робітничих кадрах, готових до широкопрофільної праці, сприяли розвитку трудової підготовки, що передбачала продуктивну працю учнів наближену до умов реального виробництва, запровадження обов'язкового виробничого навчання та обумовили І етап – етап «становлення» процесу організації продуктивної праці учнів (1952-1966 рр.).

Аналіз педагогічних джерел відповідно до цього етапу показав, що визнання школи як загальноосвітньої, трудової та політехнічної сприяло запровадженню виробничого навчання у вигляді цехової (фронтальної), бригадної, індивідуальної та комбінованої форм праці учнів. Вибір тієї чи іншої форми залежав від багатьох чинників: змісту праці, характеру об'єктів праці та можливості розподілу організації при їх виготовленні, стану матеріальної бази, зв'язку з базовими підприємствами, рівня підготовки організаторів праці та ін. Випускники шкіл з виробничим навчанням, крім атестата зрілості, на основі рішення кваліфікаційної комісії одержували свідоцтво з зазначенням набутої спеціальності та кваліфікації (збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти УРСР 1958, №8), або довідку про те, що вони пройшли курс виробничого навчання з обраної спеціальності.

Виготовлення готової продукції на базі учнівських виробничих цехів підприємств, на базі шкільних майстерень, обладнаних завдяки шефській підтримці виробничих підприємств, здійснювалося на основі договорів і замовлень з промисловими підприємствами за технічною документацією, яку старшокласники виготовляли на уроках креслення, та яка відповідала інструкційним картам, які складали викладачі виробничого навчання та вчителі політехнічного циклу.

Новою формою зв'язку освітнього процесу з суспільним виробництвом, стали екскурсії на

промислові підприємства (В. Близнюк, 1966), які сприяли ознайомленню з підприємством взагалі та з заготівельними, допоміжними цехами, службами, відділами, з цехами обробки, з складальними цехами, де завершується виготовлення готових виробів.

Разом з цим популяризації та поліпшенню залученню учнів до продуктивної праці сприяли виробничо-технічні гуртки з вивчення автомобіля, токарної та слюсарної справи. Гуртки діяли за програмами, складеними виробничниками, які сприяли залученню учнів до виточування ступінчастих валиків, виготовлення болтів з різьбою, фрезерування шпоночних канавок, усунення вад в освітлювальній мережі жилого будинку тощо [7, с. 25].

Іншою формою організації продуктивної праці учнів були учнівські виробничі бригади (УВБ). Їх діяльність сприяла функціонуванню учнівського самоврядування, залученню учнів до контролю за якістю виконуваних робіт та забезпечувала підготовку робітничих кадрів у період будівництва більшості промислових підприємств. Поряд з цим це сприяло завершенню будівництва шкільних приміщень, проведенню планових ремонтів власними зусиллями та відновленню сільсько-господарського комплексу. Так, у 1961/62 н.р. в школах Донецької області працювало 255 будівельних бригад, які допомагали будівництву спортзалів, шкільних майстерень і ремонту шкіл [6]. УВБ значно допомогли і сільськогосподарським підприємствам області, співпрацюючи з дослідними сільськогосподарськими станціями та досягаючи високих показників у рослинництві та тваринництві.

Подальший економічний підйомом, інтенсифікація виробництва та значне збільшенням обсягів випуску продукції впродовж 60–80-их рр. ХХ ст. висунули нові вимоги до всіх категорій працівників. Це зумовило II-й етап, етап «розвитку» у вирішенні питань залучення учнів до продуктивної праці (1966-1984 рр.). Цей етап характеризувався політехнічною спрямованістю та організацією продуктивної праці на базі міжшкільних центрів трудового навчання та профорієнтації, які з 1977 р. стали називатися міжшкільними навчально-виробничими комбінатами – МНВК.

Ці установи належали до закладів системи народної освіти. В організаційному, адміністративному та методичному відношенні комбінати підпорядковувалися райвно (міськвно). У фінансовому, економічному та виробничому відношенні вони були структурними підрозділами базових підприємств. Тому ефективність організації продуктивної праці учнів на їх базі значно залежала від рішення органів місцевої влади та підприємств-шефів.

Переваги МНВК перед іншими навчально-виробничими закладами полягали в тому, що вони мали відповідну навчально-матеріальну базу; забезпечували умови для комплексної реалізації політехнічної освіти, трудового виховання, профорієнтації та початкової професійної підготовки; забезпечували умови для вільного вибору

професії старшокласниками та створення педагогічного колективу з досвідчених вчителів і спеціалістів виробництва; сприяли організації систематичної методичної роботи з підвищення якості підготовки випускників до життя та праці на сучасному виробництві; забезпечували умови для здійснення зв'язку школи з життям і з виробництвом; відкривали можливості більш раціонально використовувати обладнання; сприяли скороченню витрати промислових підприємств на підготовку кадрів [4, с. 42].

У цей час результативність продуктивної праці учнів більшості шкіл промислових регіонів була забезпечена завдяки її організації на навчально-виробничій базі МНВК. Так, у 1982 році 61% учнів IX, X класів шкіл Донецької області проходили трудове навчання саме на їх навчально-виробничій базі (33402 учня із 55123). Особливістю регіональної освіти була значна різниця між кількістю міських і сільських шкіл – 77% і 23% [8]. Ефективність МНВК в області забезпечувалася завдяки оточенню значною кількістю різнопрофільних промислових підприємств і встановленню відповідних договірних відносин з ними. Поряд з цим, через відсутність таких можливостей в сільській місцевості лише 12% сільських шкіл мали можливість організувати продуктивну працю учнів на базі МНВК.

Іншою формою організації сільськогосподарської продуктивної праці в позаурочний період стали табори праці та відпочинку (ТПВ), які створювалися під керівництвом органів народної освіти на базі колгоспів та радгоспів. Так, влітку 1983 р. до літньої трудової чверті було залучено понад 1,4 млн. школярів (95,2%): 541,8 тис. працювали у складі НВБ, 680,2 тис. – у ТПВ, 45,9 тис. – були залучені до шкільних лісництв, 159,7 тис. – задіяне до трудових об'єднань старшокласників. Результатом було, те що саме школярі виконали робіт на 97,4 млн. крб. [3]. Наступного літа (1984 р.) лише в Донецькій області працювало 2378 трудових об'єднань, до складу яких було залучено 122.145 школярів [10].

Організація продуктивної праці учнів в цей період набула науково-методичного обґрунтування, яке забезпечувалося Донецькою лабораторією «Педагогічні проблеми підготовки учнів до праці» (створена у 1967 р.) та методичним кабінетом і відділом трудового навчання при Міністерстві освіти УРСР (створений у 1970/71 н.р.) під керівництвом науково-дослідного інституту трудового навчання і профорієнтації АПН СРСР [1; 9].

Наступний, III етап, етап «інноваційних підходів» до організації продуктивної праці учнів (1984-1991 рр.), обумовлювався зміною соціально-економічних відносин і переходом до ринкових умов господарювання, які сприяли появі «шкільних кооперативів» і залученню учнів до продуктивної праці на їх базі в умовах формування «нового бачення» завдань трудової підготовки.

Так зокрема, професіоналізація старшої школи, яка базувалася на залученні учнів до промислових видів продуктивної праці переорієнтувалася на продуктивну працю, пов'язану зі сферою послуг і технічною творчістю. Нові соціально-політичні

зміни в суспільстві, розпочата економічна реформа, пов'язана з переходом до ринкових умов господарювання обумовили виникнення нової форми залучення учнів до продуктивної праці – шкільних кооперативів, – які працювали на основі госпрозрахунку. Одним із перших таких кооперативів було кооперативно-виробниче об'єднання «Ровесник», створене на базі шкільних майстерень ЗШ №12 м. Слов'янськ. Продуктивна праця учнів у складі кооперативу сприяла їх адаптації до нових суспільно-економічних відносин, ознайомленню з організаційно-плановою діяльністю та виробничими відносинами у колективі. Крім того, навчально-виробнича діяльність кооперативу відповідала вимогам навчальних програм, супроводжувалася виготовленням продукції, яка задовольняла потреби споживачів і контролювалася міським управлінням торгівлі, регламентувалася статутом.

Основною продукцією кооперативу були швейні вироби – одяг для малюків, школярів і підлітків. Його фасони та моделі, необхідні для шиття креслення й зовнішнє оздоблення виробів учні розробляли під керівництвом учителів на уроках трудового навчання відповідно до навчальної програми. Готову продукцію старшокласники виготовляли на заняттях з продуктивної праці під керівництвом обраного серед них начальника цеху. Організація праці учнів передбачала поділ класів на бригади, якими керували бригадири. Вони, урахувавши здібності та можливості кожного, розподіляли трудові операції між членами бригад. Кожне заняття закінчувалося підведенням підсумків роботи. При цьому враховували відсоток виконання виробничого завдання, успішність членів бригади, їх поведінку, уміння використовувати інструменти і обладнання, дотримання правил техніки безпеки. Готова продукція кооперативу здавалася в магазин «Дитячий світ» [2].

На жаль, шкільні кооперативи не проіснували тривалий час. Це було пов'язано з відміною пільг на оподаткування учнівського виробництва та змінами кон'юнктури ринку, яка послабила конкурентоспроможність шкільних виробів.

З 1991 р. в суспільстві почали відбуватися радикальні зміни, які вимагали організації освіти відповідно до загальноєвропейських і світових підходів. Це призвело до запровадження освітніх стандартів й обумовило перенесення акцентів на навчальну складову у вирішенні питань організації продуктивної праці. Почався наступний, четвертий («пошуковий») етап, який продовжувався до 1999 р.

Виниклі економічні негаразди та правові неув'язки в країні призвели до унеможливлення залучення учнів до промислових видів продуктивної праці, учнівські цехи на базі промислових підприємств припинили свою діяльність, кількість діючих навчально-виробничих шкільних майстерень скорочувалася, табори праці та відпочинку теж припинили існування, більшість МНВК закрилося.

Організація продуктивної праці учнів на цьому етапі здійснювалася на нових концептуальних підходах і була пов'язана з пристосуванням до нових ринкових умов господарювання, у яких

вирішальне значення мали вимоги госпрозрахунку та самофінансування. Поширення набула праця учнів на базі шкільного виробництва типу районного навчально-виробничого об'єднання (РНВО), дослідно-експериментального навчального господарства на госпрозрахунковій основі в рамках агропрому (комплекс трудової підготовки – КТП), дослідно-експериментального навчального виробництва сільських шкіл (трудова комплекс школи – ТКШ), експериментальної школи-комбінату в умовах сільських малокомплектних шкіл [5].

Умовою організації продуктивної праці учнів в межах трудової підготовки протягом цього етапу залишалися плідні взаємовідносини школи, підприємства (колгоспу) та «оточуючого соціуму». Така праця передбачала залучення учнів до роботи в учнівських бригадах на нових орендних відносинах, знайомство з окремими способами господарської діяльності та самофінансування.

Потреба у фахівцях, які володіють знаннями з усього комплексу сільськогосподарських робіт, обумовила запровадження профільної трудової підготовки за напрямом «фермерство». Новими, ефективними формами трудової підготовки та залучення учнів сільських шкіл до продуктивної праці було визнано „учнівський радгосп” та шкільну „мікроферму“, які мали структуру господарства дорослих, що сприяло вихованню в учнів здібностей, необхідних майбутнім організаторам виробництва. У міських школах організація продуктивної праці учнів ускладнювалася порушенням договірних відносин, які раніше існували між шкільним виробництвом і підприємствами та набула економічної недоцільності в умовах ринкової економіки.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Таким чином, зміна підходів до організації продуктивної праці учнів полягала в наступному:

– у період з 1952 по 1966 рр. – наближення трудової підготовки та праці учнів до умов реального виробництва та запровадження обов'язкового виробничого навчання, що було зумовлено розбудовою в країні комплексу підприємств важкої промисловості та необхідністю підготовки до цього робітничих кадрів, готових до широкопрофільної праці;

– у період з 1966 по 1984 рр. – поглиблення політехнічної спрямованості та перенесення продуктивної праці учнів на базу МНБК, що було пов'язано з економічним підйомом і інтенсифікацією виробництва й новими вимогами до всіх категорій працівників;

– у період з 1984 по 1991 рр. – поява нової форми залучення учнів до продуктивної праці – шкільних кооперативів, якій передувала відмова від професіоналізації старшої школи обумовлена новим баченням завдань трудової підготовки в умовах тогочасної соціально-економічної дійсності та поширення ринкових умов господарювання, що призвели до економічних негараздів і порушення зв'язків закладів освіти з базовими підприємствами;

– у період з 1991 по 1999 рр. – унеможливлення залучення учнів до промислової продуктивної праці та увага до інших її видів, що

здійснювалися у формах, які підпорядковувалися вимогам госпрозрахунку та самофінансування, а головною умовою ефективності цього процесу була педагогічна компетентність учителів трудового навчання.

Подальше вивчення досліджуваної проблеми вимагає визначення особливостей організації трудової підготовки та змінності підходів до питань залучення учнів до продуктивної праці на початку ХХІ ст. з метою обґрунтування педагогічно та соціально-необхідних технологій реалізації технологічної освіти в НУШ, які задовольнятимуть існуючі соціальні виклики сьогодення.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бондарев Л. Я. Содружество школы, науки и производства. *Школа и производство*. 1979. № 11. С. 35–37.
2. Гагацева Г. И. Видеть результаты. *Школа: перестройка жизнью*. Донецк : Донбасс, 1988. С. 72–75.
3. Документи направлені до ЦК Компартії України, Ради Міністрів УРСР, Верховної Ради УРСР з питань народної освіти (інформація, доповідні листи). ЦДАВОВ. Ф. 166. Оп. 16. Спр. 9178. 104 арк.
4. Кілессо В. Ф., Хілько Т. В., Сліпенько Л. Б. Комбінат трудового навчання. Київ : Радянська школа, 1976. 53 с.
5. Мадзигон В. Н. Продуктивная педагогика: политехнические основы соединения обучения с производительным трудом: монография. Київ : Вересень, 2004. 324 с.
6. Річний звіт про роботу шкіл і відділів народної освіти в 1961/62 навч. році. ДАДО. Ф. 2852. Оп. 1. Спр. 264. 192 арк.
7. Саранов П. С. Політехнічне навчання і виховання трудових навиків учнів у середній школі. Сталіно : Сталінське обласне видавництво, 1957. 40 с.
8. Сведения облоно и горрайоно о преподавании иностранного языка, школах и классах продленного дня, школьных библиотеках, трудовом обучении учащихся в общеобразовательных школах на начало 1982/83 учебного года. ГАДО. Ф. 2852. Оп. 2. Дело 1801. 158 листов.
9. Сведения о результатах работы общеобразовательных школ Украинской РСР за 1970/71 уч. год. ГАДО. Ф. 2852. Оп. 2. Дело 645. 27 листов.
10. Справки и информация облоно о состоянии народного образования области. ГАДО. Ф. 2852. Оп. 2. Спр. 1941. 25 листов.

REFERENCES

1. Bondarev, L. Ya. (1979). *Sodruzhestvo shkoly, nauky y proyzvodstva. Shkola y proyzvodstvo* [Commonwealth of School, Science and Industry]. № 11. S. 35–37.
2. Nahatseva, H. Y. (1988). *Vydet rezultaty. Shkola : perestroika zhyzni* [See results. School: restructuring by life]. Donetsk : Donbas. [in Ukrainian]
3. Dokumenty napravleni do TsK Kompartii Ukrainy, Rady Ministriv URSR, Verkhovnoi Rady URSR z pytan narodnoi osvity (informatsiia, dopovidni lysty) [The documents were sent to the Central Committee of the Communist Party of Ukraine, the Council of Ministers of the Ukrainian SSR, the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR on matters of public education (information, reports)]. TsDAVOV. F. 166. Op. 16. Spr. 9178. 104 ark. [in Ukrainian]
4. Killeso, V. F., Khilko, T. V., Slipenko, L. B. (1976). *Kombinat trudovoho navchannia* [Labor training complex]. Kyiv. : Radianska shkola [in Ukrainian]
5. Madzyhon, V. N. (2004). *Produktyvnaia pedahohyka: polytekhnicheskiye osnovy soedyneniya obucheniya s proyzvodytelnyim trudom* [Productive pedagogy: polytechnic foundations of combining learning with productive work] Kyiv: Veresen, 324 s. [in Ukrainian]
6. Richnyi zvit pro robotu shkil i viddiliv narodnoi osvity v 1961/62 navch. Rotsi [Annual report on the work of schools and departments of public education in the 1961/62 academic year]. DADO. F. 2852. Op. 1. Spr. 264. 192 ark. [in Ukrainian]

7. Saranov, P. Ye. (1957). Politekhniche navchannia i vykhovannia trudovykh navykiv uchniv u serednii shkoli [Polytechnic education and education of labor skills of students in secondary school]. Stalino : Stalinske oblasne vydavnytstvo. [in Ukrainian]

8. Svedenyia oblonu y horraiono o prepodavanyu ynostrannoho yazyka, shkolakh y klassakh prodlennoho dnia, shkolnykh byblyotekakh, trudovom obucheniu uchashchykhsia v obshcheobrazovatelnykh shkolakh na nachalo 1982/83 uchebnoho hoda [Information from the oblon and city districts on foreign language teaching, schools and extended-day classes, school libraries, labor training for students in secondary schools at the beginning of the 1982/83 school year]. HADO. F. 2852. Op. 2. Delo 1801. 158 lystov. [in Ukrainian]

9. Svedenyia o rezultatakh raboty obshcheobrazovatelnykh shkol Ukraynskoï RSR za 1970/71 uch. Hod [Information on the results of the work of secondary schools of the Ukrainian RSR for the 1970/71 academic year]. HADO. F. 2852. Op. 2. Delo 645. 27 lystov. [in Ukrainian]

10. Spravky y unformatsiya oblanu o sostoianyu narodnoho obrazovannia oblasti [Certificates and information from the regional education department about the state of public education in the region]. HADO. F. 2852. Op. 2. Spr. 1941. 25 lystov. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

КІТОВА Ольга Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент; доцент кафедри природничо-математичних дисциплін та методики їх викладання Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Наукові інтереси: історичні аспекти розвитку змісту трудового навчання учнів та професійна підготовка вчителя трудового навчання і технологій.

СТЕШЕНКО Володимир Васильович – доктор педагогічних наук, професор; професор кафедри теорії і

практики технологічної і професійної освіти ДВНЗ «Донецького державного педагогічного університету».

Наукові інтереси: модернізація трудового навчання учнів та професійної підготовки вчителя трудового навчання і технологій.

СТЕШЕНКО Богдан Володимирович – кандидат педагогічних наук, здобувач кафедри теорії і практики технологічної та професійної освіти ДВНЗ «Донецького державного педагогічного університету».

Наукові інтереси: методологічні підходи в технологічній і професійній освіті.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

KITOVA Olga Anatoliivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor; Associate Professor of Natural Sciences and Mathematics and Methods of Teaching Donetsk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education.

Scientific interests: historical aspects of the development of the content of labor education of students and professional training of teachers of labor education and technology.

STESHENKO Volodymyr Vasylovych – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor; Professor of the Department of Theory and Practice of Technological and Vocational Education, Donbas State Pedagogical University.

Scientific interests: modernization of labor education of students and professional training of teachers of labor education and technology

STESHENKO Bohdan Volodymyrovych – Candidate of Pedagogical Sciences, graduate of the Department of Theory and Practice of Technological and Professional Education of the Donbas State Pedagogical University.

Scientific interests: methodological approaches in technological and professional education.

Стаття надійшла до редакції 11.08.2024 р.

УДК 378.147.091.33:004

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-215-51-55

КОМАР Ольга Анатоліївна –

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0289-2359>
e-mail: komar_olga@ukr.net

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: ПІДГОТОВКА ДО УРОКУ МАТЕМАТИКИ

Формування цифрової компетентності є одним із пріоритетних напрямків якісної підготовки майбутнього вчителя початкової школи. Вчителю початкових класів, відповідно до вимог сучасних освітніх стандартів, необхідно бути готовим до застосування у професійній діяльності інформаційно-цифрових технологій, зокрема, при вивченні математики.

У статті розкриті особливості формування цифрової компетентності майбутніх учителів початкових класів в умовах закладу вищої освіти до застосування інформаційно-цифрові технології на уроках математики.

З'ясовано, що цифрова компетентність майбутнього вчителя початкових класів передбачає здатність цілеспрямовано, самостійно і відповідально використовувати інформаційно-цифрові технології у своїй професійній діяльності, з урахуванням існуючих можливостей і обмежень, таких як: техніко-технологічні параметри інформаційно-цифрових технологій; завдання навчання і виховання (в рамках окремого освітнього закладу); професійно-особистісними особливостями самого вчителя.

Виявлено, що формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до використання інформаційно-цифрових технологій на уроках математики здійснюється поетапно, кожен із етапів має свої особливості.

Встановлено, що одним із найбільш ефективних шляхів удосконалення цифрової компетентності майбутнього вчителя початкової школи є ознайомлення студентів з педагогічними програмними засобами, що використовуються в початковій школі. Важливим аспектом підготовки вчителя початкової школи до викладання математики є формування здатності аналізувати програмні засоби та відбирати найбільш ефективні. При відборі важливо враховувати наступні фактори: психологічний, педагогічний, методичний, організаційний.

Перспективи подальших наукових пошуків убачаємо в обґрунтуванні педагогічних умов, які сприяють успішному формуванню цифрової компетентності майбутніх учителів початкової школи до застосування інформаційно-цифрові технології на уроках математики.

Ключові слова: цифрова компетентність, майбутній вчитель початкової школи, підготовка до уроку математики, інформаційно-цифрові технології.